

Terugtrekkende overheid

Tot de kernpunten van het beleid van het huidige kabinet behoort het terugtrekken van de overheid in verhouding tot de particuliere sector. En wel op de beide manieren, of zo men wil, op de beide gebieden waarop dit mogelijk is: budgettair en beleidsmatig. Het budgettaire aspect betreft de omvang van de overheidshuishouding. De doelstelling is hier relatieve verkleining door middel van bezuinigingen, ombuigingen of hoe ook benoemd, en door middel van privatisering van activiteiten. Wat het beleid betreft gaat het om deregulering, dus vermindering en vereenvoudiging van wettelijke en andere regelgevende maatregelen. De twee aspecten vertonen enige samenhang, maar kunnen toch afzonderlijk worden gezien.

Beide soorten beperkingen blijken in de praktijk moeizaam te verlopen. Vaak wordt als oorzaak daarvoor aangewezen de weerstand van ambtenaren die willen vasthouden aan hun financiële ruimte en aan hun regelmacht. Deze oorzaak zal best bestaan, maar zij is zeker niet de enige. Er is ook weerstand van de samenleving zelf, van degenen voor wie het allemaal bedoeld is. Allerlei groepen verzetten zich tegen het terugtrekken van de overheid.

Op het budgettaire terrein is dat ook wel begrijpelijk. De overheid is immers een doorgeefluik (zoals in zekere zin elke huishouding in de economische kringloop). Zij heft en betaalt. Wie door de overheid wordt betaald zal bezuinigingen op het voor hem of voor haar relevante terrein onaangenaam vinden. Dat geldt zeker voor degenen wier inkomen rechtstreeks in het geding is, zoals ambtenaren en ontvangers van uitkeringen. Maar het geldt evenzeer voor getroffen leveranciers, sectoren, belangengroepen en

regio's. Denk aan de bouw, het openbaar vervoer, achtergebleven provincies en producenten van defensiematerieel en onderwijsvoorzieningen. Denk ook aan het bedrijfsleven in het algemeen als het gaat om WIR en andere subsidies. Bezuinigen is wel goed in het algemeen, maar niet als het jezelf treft. En het treft altijd iemand.

Dit verschijnsel lijkt op de al vaak gesignaleerde tegenstelling in de volksvertegenwoordiging, waar generalisten en financiële deskundigen vragen om beperking van het collectieve beslag, maar specialisten op hun veld voor voorkeur consideratie bepleiten of zelfs uitbreiding. Ook de burgers, de marktsector, roepen om zuinigheid, maar „voor hiernaast”. Door dezelfde kringen die voorstander zijn van budgetbeperking in het algemeen, wordt gepleit voor stijgingen voor project x, sector y of gebied z, die immers zo belangrijk zijn. En via de volksvertegenwoordiging kan dit dan weer politiek vertaald worden.

Ligt dit wellicht nog voor de hand, moeilijker lijkt het verzet te begrijpen tegen beperking van de regelgeving. Toch speelt hier ten dele een soortgelijk proces. Regels zijn er niet (alleen) voor de overheid zelf, er zijn betrokkenen die ervan profiteren. Ze bieden vaak bescherming of op zijn minst gemak. Vanouds het meest in het oog springend zijn de bescherming tegen het buitenland, van de gehele natie of op economisch gebied ook van een bedrijfstak, en intern de rechtsbescherming. Maar ook in het binnenlandse economische en sociale verkeer zijn in de loop der jaren vele regels gegroeid die hebben geleid tot verworven posities. Zo willen gevestigde leveranciers, waaronder ook te begrijpen beoefenaars van vrije beroepen, vaak handhaving van vergunningstelsels en

soortgelijke maatregelen. Ook streven belangengroepen nogal eens beschermend ingrijpen van de overheid na. Gaat het hierbij nog om concrete belangen, ook kan hier en daar een meer onbestemde vrees voor vrijheid worden geconstateerd, bij voorbeeld op sociaal-cultureel vlak.

Opnieuw is de houding er dus één van: deregulering is in het algemeen aanbevelenswaardig, maar niet voor ons domein. Uiteraard is deze tendens niet uniform aanwezig; waar men regels schadelijk acht, onder meer omdat ze juist anderen beschermen, wordt beperking van overheidsinvloed wel toegejuicht. Illustratief is het verzet tegen inkomensbeleid in diverse vormen. Maar regels hebben hun nut en wie dat ervaart kan bezwaar hebben tegen opheffing. Te vrezen valt dan ook dat deregulering, evenals bezuiniging trouwens, zich vooral gaat richten op terreinen waar belangengroepen afwezig of machteloos zijn.

Het vasthouden van gegroeide situaties en het verdedigen van belangen, hetzij financieel, hetzij institutioneel, is waarschijnlijk algemeen menselijk. Het is in een aantal gevallen ook goed verdedigbaar. Maar het maakt het voor een in de samenleving vergroeide overheid extra moeilijk zich te matigen. Want jezelf beperken als andere rechtstreeks betrokkenen zich daartegen verzetten is een haast bovenmenselijke eis.